

ВДОСКОНАЛЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ І ДЕРЖАВ ЄАВТ – ШЛЯХ ДО ЗМІЦНЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття спрямована на визначення шляхів вдосконалення регулювання зовнішньої торгівлі товарами між Україною і державами ЄАВТ та максимізації його позитивного впливу на розвиток та збільшення конкурентоспроможності національної економіки.

The article is aimed at determination of the ways of improvement of regulation of the external trade in goods between Ukraine and the EFTA States and maximization of its positive influence on development and increase of competitiveness of the national economy.

Ключові слова: експорт, імпорт, антидемпінгові заходи, двосторонні захисні заходи, реекспорт, зона вільної торгівлі.

Keywords: export, import, anti-dumping measures, bilateral safeguard measures, reexport, free trade area.

Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) була заснована у 1960р. [1]. На сьогодні її членами є Ісландія, Норвегія, Ліхтенштейн та Швейцарія [1]. Діяльність ЄАВТ спрямована на створення сприятливих умов для розвитку економічного співробітництва держав-членів, зокрема на основі використання режиму вільної торгівлі у їх взаємовідносинах. Держави ЄАВТ мають великі досвід і здобутки у сфері забезпечення ефективного розвитку національної економіки на ринкових засадах, випуску й збуту на внутрішньому та зовнішніх ринках конкурентоспроможних вітчизняних товарів. Нині використання режиму вільної торгівлі покладено в основу їх відносин із значною кількістю країн світу. До останніх, зокрема, належать держави-члени ЄС, Албанія, Канада, Чилі, Колумбія, Хорватія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Республіка Корея, Ліван, Македонія, Марокко, Мексика, Перу, Сербія, Сінгапур, Туніс, Туреччина [1]. За оцінками фахівців, під дію зазначеного режиму підпадає біля 80% зовнішньоторговельних операцій з товарами держав ЄАВТ [1]. Держави ЄАВТ ведуть переговори щодо укладення домовленостей про вільну торгівлю з Алжиром, Боснією і Герцеговиною, Індією, Індонезією, Чорногорією, Росією, Республікою Білорусь, Казахстаном, Таїландом [1].

У 2010р. були підписані, а в 2011р. – ратифіковані Верховною Радою домовленості про вільну торгівлю між державами ЄАВТ та Україною [2]. Ці домовленості складаються з Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, а також Угод про сільське господарство між Україною та Ісландією, Швейцарською Конфедерацією, Королівством Норвегія. З питань, викладених в Угоді про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Князівство Ліхтенштейн має

представляти Швейцарія. Угода про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією повинна застосовуватися і до Князівства Ліхтенштейн. Такі підходи використано з огляду на Договір про митний союз між Швейцарською Конфедерацією та Князівством Ліхтенштейн від 29 березня 1923р. Держави ЄАВТ поки що не належать до суттєвих торговельно-економічних партнерів України. У 2011р. обсяги українського експорту товарів до цих держав становили 131,0 млн.дол.США, а обсяги товарного імпорту з них в Україну дорівнювали 1107,4 млн.дол.США [3]. Сукупна частка даних держав у загальних обсягах товарних експорту та імпорту України становила у 2011р. відповідно 0,19 та 1,34% [3]. Разом з тим, підписання домовленостей про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ здатне сприяти відчутній активізації їх співробітництва у сфері зовнішньої торгівлі товарами.

Питанням торговельної політики держав світу в контексті участі у міжнародній регіональній інтеграції, її вдосконалення, впливу інтеграційних процесів на зовнішню торгівлю та загалом економіку різних країн присвячено велику кількість наукових публікацій. У цьому плані можна відзначити роботи, авторами яких є G.M.Caporale, C.Rault, R.Sova, A. Sova [4, P.189-206], K.I. Chang, K. Hayakawa [5, P.232-236], I.Park, S.Park [6, P.249-268], Д.Разумовський [7, С.10-25], Т.Осташко [8, С.57-69], С.Киризиук [9, С.130-141]. У даних роботах розглянуто різноманітні торговельно-економічні аспекти відносин у сфері міжнародної регіональної інтеграції за участю України, ЄС, держав Центральної та Східної Європи, Південної Америки, інших країн світу.

Разом з тим, у науковій літературі нерозробленим є певне коло рекомендацій, за рахунок використання яких можна було б забезпечити з урахуванням міжнародних стандартів, світового досвіду і національних економічних інтересів підвищення досконалості і повноти механізмів зовнішньоторговельної політики в рамках функціонування режиму вільної торгівлі між Україною та державами ЄАВТ. Йдеться про механізми протидії демпінговому імпорту, двосторонніх захисних заходів, регулювання вивезення товарів. Всебічному аналізу і пошуку шляхів врегулювання цих проблематичних питань присвячена дана стаття.

Метою статті є розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо забезпечення вдосконалення системи регулювання зовнішньоторговельних товаропотоків між Україною і державами ЄАВТ в рамках реалізації їх домовленостей про вільну торгівлю та максимізації його сприятливих результатів для розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Національним владним структурам доцільно вжити заходів щодо забезпечення на основі відповідних переговорів коригування механізмів регулювання зовнішньоторговельних операцій з товарами в рамках зони вільної торгівлі за участю України і держав ЄАВТ за рядом напрямів.

Доречним є вилучення з Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ положень про заборону застосування будь-якою Стороною антидемпінгових заходів до імпорту товарів походженням з території іншої. У той же час потребують

відображення у даному міжнародному договорі норми, які б надавали країнам, що беруть у ньому участь, можливість вжиття з чітким додержанням вимог СОТ заходів антидемпінгової політики у відносинах між собою.

За рахунок цього вдасться забезпечити наявність в Україні змоги вживати у разі потреби належних зовнішньоторговельних заходів, спрямованих на захист національного товарного виробництва від негативного впливу демпінгового імпорту продукції походженням з держав ЄАВТ.

Слід зазначити, що механізми антидемпінгової політики, визначені у правовій базі СОТ, спрямовані на забезпечення її обґрунтованого характеру та мінімального рівня жорсткості. Система захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту в Україну в цілому відповідає вимогам СОТ. В Україні щодо товарного імпорту було порушено 32 антидемпінгових розслідування [2]. Кількість розслідувань даного типу, за результатами яких були прийняті рішення про застосування остаточних антидемпінгових заходів становить 22 [2]. Можна стверджувати, що функціонування зазначеної вище системи забезпечує обґрунтований і результативний захист від недобросовісної конкуренції з боку імпорту українських виробників різноманітних товарів. В Україні приймалися рішення про застосування остаточних антидемпінгових заходів щодо імпорту електричних ламп, хутра штучного і полотна ворсового, деревноволокнистих плит, стрілочних переводів, руберойду, сірників, лимонної і молочної кислоти, гвинтових компресорних установок, шиферу, абразивного інструменту, побутової холодильної та морозильної техніки, нітрату амонію, виробів з чорних металів, шприців та деяких інших товарів [2]. У рамках СОТ триває робота із забезпечення підвищення рівня чіткості і досконалості положень правової бази даної організації, які регламентують питання антидемпінгової політики [10].

Можна очікувати, що у результаті проведення даної роботи вдасться відчутно збільшити ступінь ефективності, обґрунтованості, передбачуваності, прозорості антидемпінгової політики членів СОТ (зокрема України та держав ЄАВТ), а також посилити гарантії незастосування в ході її реалізації невиправданих підходів, здатних обумовлювати безпідставно високу міру жорсткості бар'єрів на шляху зовнішньоторговельних товаропотоків. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ не містить альтернативних заходів антидемпінгової політики чітких механізмів, за допомогою використання яких можна було б ефективно протидіяти демпінговому імпорту та його несприятливим економічним наслідкам у взаємовідносинах Сторін. Домовленості про вільну торгівлю держав ЄАВТ із значною кількістю країн світу (до яких, зокрема, належать Канада, Колумбія, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Хорватія, Ліван, Мексика, Марокко, Перу, Туніс, Туреччина) передбачають застосування у разі потреби із додержанням стандартів СОТ антидемпінгових заходів у взаємовідносинах Сторін [1]. Наведена інформація свідчить на користь обґрунтованості запропонованого усунення заборони застосування антидемпінгових заходів у взаємовідносинах України з державами ЄАВТ і його доцільності для

посилення ефективності зовнішньоторговельної політики країни в контексті поглиблення інтеграції національної економіки у систему світового господарства.

В Угоді про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ доцільно визначити, що передбачені нею двосторонні захисні заходи можуть застосовуватися Стороною у вигляді підвищення рівня митно-тарифного оподаткування імпорту, а не призупинення подальшого скорочення ставок ввізного мита лише у випадках відсутності змоги забезпечити на основі використання другого з цих двох різновидів дій торговельно-економічного характеру адекватний захист національного виробництва товарів.

Це дасть змогу конкретизувати сформульоване в Угоді правило, згідно з яким, при виборі Сторонами різновидів двосторонніх захисних заходів, передбачених даним міжнародним договором, пріоритет повинен надаватися тим, які найменше перешкоджають його реалізації. У такий спосіб вдасться сформулювати належні умови для забезпечення у випадках застосування двосторонніх захисних заходів у відносинах між Україною та державами ЄАВТ оптимізації їх обґрунтованості, жорсткості і позитивних наслідків виробничого та взагалі економічного характеру.

Потребують законодавчого визначення механізми прийняття в Україні державних рішень стосовно застосування двосторонніх захисних заходів до імпорту товарів з держав ЄАВТ.

За рахунок цього владні структури України одержать адекватні можливості щодо схвалення обґрунтованих, своєчасних, ефективних рішень стосовно вжиття зазначених заходів в цілях нейтралізації несприятливого впливу масованого імпорту товарів з держав ЄАВТ на національне товарне виробництво.

Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ вимагає від будь-якої Сторони забезпечити незастосування мита на експорт товарів до інших Сторін. Як виняток з цієї вимоги Угода дозволяє Україні застосовувати до експорту певного асортименту товарів до держав ЄАВТ вивізне мито, ставки якого мають бути зменшені відповідно до її зобов'язань перед СОТ. До цих товарів належать насіння льону, соняшнику і рижю; жива худоба та шкіряна сировина; відходи та брухт чорних металів; брухт легованих чорних й кольорових металів, напівфабрикати з їх використанням. Причому, дозволене до застосування Україною вивізне мито на експорт зазначених товарів до держав ЄАВТ має бути скасовано у разі припинення його використання щодо експортних поставок даних різновидів продукції до ЄС. На сьогодні підписана Угода (у формі обміну листами) між Урядом України та Європейською Комісією про експортне мито. Згідно з даним міжнародним договором, застосування Україною мита на експорт товарів до ЄС повинно бути припинено з моменту набрання чинності угодою про зону вільної торгівлі між нею та цим інтеграційним угрупованням, укладення якої очікується у недалекому майбутньому.

Отже, доречним є відображення в Угоді про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ положень стосовно можливості і механізмів використання будь-якою Стороною бар'єрів на шляху експорту до інших Сторін товарів, експортні

поставки яких з неї до країн, що не є учасницями даного міжнародного договору (далі – треті країни), підпадають під дію застосовуваного нею відповідного вивізного мита. Дані бар'єри мають використовуватися для протидії реекспорту зазначених товарів з територій інших Сторін до третіх країн. Застосування Стороною таких зовнішньоторговельних інструментів стримувального характеру повинно бути можливим у випадках завдання або загрози неминучого заподіяння зазначеним реекспортом суттєвої шкоди її економіці та обґрунтованої відсутності змоги ефективного врегулювання такої проблематичної ситуації в альтернативний спосіб. Рівень жорсткості згаданих бар'єрів не повинен перевищувати той, що необхідний для нейтралізації шкідливого впливу реекспорту відповідних товарів на ситуацію в економіці Сторони, яка вдається до їх використання. Бар'єри, про які йдеться, мають зменшуватися в міру зміни на краще обставин, що обумовлюють потребу у них і скасовуватися з моменту припинення їх існування.

Включення згаданих положень до Угоди дасть змогу Україні після набуття чинності відповідними домовленостями з ЄС вживати у разі потреби ефективних і всебічно обґрунтованих зовнішньоторговельних заходів, спрямованих на уникнення використання недобросовісними суб'єктами господарювання режиму вільної торгівлі у її відносинах з державами ЄАВТ для постачання до третіх країн товарів, охоплених відповідним вивізним митом, без сплати останнього та пов'язаних з цим значних негативних наслідків для вітчизняного господарського комплексу.

На основі наукових досліджень доречно сформуванню національну систему виявлення результатів функціонування зони вільної торгівлі між державами ЄАВТ та Україною для її зовнішньої торгівлі, виробництва та взагалі господарства. Дані результати мають покладатися в основу рішень з питань подальшого розвитку і поглиблення співробітництва України з державами ЄАВТ у рамках домовленостей про вільну торгівлю. Розгляд зазначених питань передбачено Угодою про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ.

За рахунок цього будуть створені адекватні засади для підвищення ефективності підходів України у сфері трансформації режиму вільної торгівлі між нею та державами ЄАВТ для забезпечення поліпшення показників функціонування національної економіки.

Підсумовуючи, доречно акцентувати увагу на таких моментах. Застосування комплексу запропонованих підходів здатне сприяти забезпеченню із додержанням міжнародних стандартів оптимізації позитивних наслідків регулювання зовнішньоторговельних операцій з товарами в рамках зони вільної торгівлі за участю України і держав ЄАВТ для розвитку експорту, виробництва вітчизняної продукції, у цілому національної економіки та для збільшення конкурентоспроможності останньої.

Література

1. <http://www.efta.int>.
2. <http://www.rada.gov.ua>.

3. <http://ukrstat.gov.ua>.
4. On the Bilateral Trade Effects of Free Trade Agreements between the EU-15 and the CEEC-4 Countries / G.M.Caporale, C.Rault, R.Sova [and others] // Review of World Economics. – 2009. – Volume 145, Number 2. – P. 189 – 206.
5. Chang K.I. Border Barriers in Agricultural Trade and the Impact of Their Elimination: Evidence from East Asia / K.I. Chang, K. Hayakawa // The Developing Economies. – 2010. – Volume 48, Number 2. – P. 232 – 246.
6. Park I. Best Practices for Regional Trade Agreements / I.Park, S.Park // Review of World Economics. – 2011. – Volume 147, Number 2. – P. 249 – 268.
7. Разумовский Д.В. Интеграция в Южной Америке на старте нового века: инициативы, трудности, достижения / Д.В. Разумовский // Латинская Америка. - 2011. - № 4. - С.10-25.
8. Осташко Т. Ризики для сільського господарства від встановлення зони вільної торгівлі з ЄС / Т. Осташко // Економіка України. - 2011. - № 3 (592). - С.57-69.
9. Киристюк С. В. Нові виклики для аграрного сектора у світлі формування зони вільної торгівлі Україна-ЄС / С. В. Киристюк // Економіка і прогнозування. - 2010. - № 1. - С.130-141.
10. <http://www.wto.org>.